

2009-12-30

"Utan skatt på konstgödsel riskerar vi mer gift i maten"

Dagens Nyheter Debatt 2009-12-30

"Naturskyddsföreningen: Vi uppmanar regeringen att riva upp beslutet om att avskaffa skatten på konstgödsel. Den giftiga tungmetallen kadmium är en oönskad förorening i konstgödsel och finns i dag i livsmedel som vi varken ska eller kan låta bli att äta. Därför är det väsentligt att förhindra spridningen av kadmium. När regeringen nu vid årsskiftet tar bort den miljöstyrande skatten på konstgödsel ökar risken för att kadmium hamnar i vår mat. Ett av argumenten för att slopa skatten är att den hämmar svenska lantbrukares konkurrenskraft. Men om de på grund av skatten använder mindre konstgödsel och svenskodlad mat därför innehåller lägre halter av kadmium är ju det en stor konkurrensfördel, skriver Svante Axelsson och Emelie Hansson."

Regeringens beslut att vid årsskiftet ta bort skatten på konstgödsel kommer att öka risken för att det cancerframkallande ämnet kadmium hamnar i vår mat. I skatten på konstgödsel ingår två olika punktskatter – på kväve och på kadmium. Båda dessa ämnen har en negativ påverkan på miljön. Kväve orsakar övergödning och utsläpp av växthusgaser, kadmium kan ge allvarliga störningar på människor, djur och natur. Jordbruksministern Eskil Erlandsson verkar ha drivit förslaget att avskaffa skatten på kadmium utan att departementet gjort en analys av konsekvenserna i ett bredare miljö- och hälsoperspektiv. Kadmium är en oönskad förorening som går att ta bort från konstgödningen och det var därför det infördes en miljöstyrande skatt på kadmium i konstgödsel 1994. Skatten betalas av den som tillverkar eller för in konstgödseln till Sverige, och pengarna får jordbruksnäringen tillbaka genom stöd för att stimulera miljöförbättringar. Flera tunga remissinstanser är kritiska till att detta fungerande styrmedel nu tas bort utan analys av följd effekterna.

Kadmium är en giftig metall. Nyligen har EFSA (European Food Safety Authority) skärpt gränsvärdet för kadmium i maten avsevärt. Det högsta tolerabla veckointaget sänktes till 2,5 milligram kadmium per dag vilket innebär en tredjedel av det tidigare gränsvärdet. De nya gränserna betyder att 5 till 10 procent av Sveriges befolkning i dag får i sig för mycket av det cancerframkallade ämnet kadmium.

Höga halter av kadmium i vår mat finns i djurens lever och njure och därför ger Livsmedelsverket i dag rådet att begränsa konsumtionen av sådana livsmedel. Men den största kadmiumkällan är livsmedel som utgör basen i en väl sammansatt kost och som vi konsumerar stora mängder av. 75–80 procent kommer från fiberhaltiga vegetabiliska livsmedel. Störst kadmiumintag sker via spannmålsprodukter, potatis, grönsaker och ris – näringsrika livsmedel som vi bör äta mer av. Det hjälper alltså inte bara med kostrådgivning. Kadmium finns i dag i nyttiga livsmedel som vi varken ska eller kan låta bli att äta.

Därför är det väsentligt att förhindra spridningen av kadmium.

Det är när växtnäringsämnet fosfor bryts i gruvor för att ingå i konstgödsel som en viss mängd kadmium kommer med som en förorening. På så vis sprids den oönskade tungmetallen på våra åkrar när konstgödsel används. Kadmium finns också naturligt i jorden och sprids även i miljön som en förorening vid förbränning av fossila bränslen och av sopor som innehåller kadmiumbatterier. Tillförsel av nytt kadmium via konstgödsel i kretsloppet ökar exponeringen vilket är hälsomässigt mycket problematiskt. Det tillförda kadmiumet tas upp av grönsaker och andra växter där konstgödning spridits, vilket gör att vi konsumenter sedan får i oss kadmium när vi äter dessa livsmedel.

Därför är vi nu många som ställer oss frågan hur det är möjligt att ett fungerande styrmedel för att minska det cancerframkallande ämnet kadmium tas bort utan att

andra åtgärder sätts in för att minska exponeringen. Ansvaret för att minska risker med miljögifter har Kemikalieinspektionen, som i sitt remissvar är starkt kritisk till förslaget att ta bort skatten. Kemikalieinspektionen skriver att skatten varit effektiv och att den gör det olönsamt att använda fosforgödselmedel med stort kadmiuminnehåll. Även Sveriges lantbruksuniversitet ifrågasätter förslaget som riskerar att öka den giftiga tungmetallen på våra åkrar.

I det svenska miljömålet Giffri miljö, som beslutats av riksdagen, står att nyproducerade varor så långt det är möjligt ska vara fria från kadmium. Dessutom ska halterna av kadmium i mat vara så låga att de inte skadar hälsan. Kadmium är sedan länge dokumenterat hälsofarligt och kan bland annat orsaka cancer, njurskador och benskörhet. Kadmium tas upp av kroppen och lagras i njurarna och en för stor upplagring kan leda till att njurarnas funktion störs. Känsliga personer kan ha störd njurfunktion redan vid den vardagliga exponering som vi utsätts för genom maten. Kadmium som en gång bundits i njurarna frigörs väldigt långsamt. Halveringstiden är 10–30 år.

Nyligen utförda studier, bland annat i Sverige, tyder på att det också kan finnas koppling mellan benskörhet och kadmiumintag vid den måttliga exponering som de flesta människor utsätts för. Vidare visar en svensk studie att långtidsexponering av kadmium genom kosten stör kroppens hormoner. Studien har också hittat ett samband med ökad livmodercancer. EU:s riskbedömning av kadmium kommer fram till att kadmium har en potentiellt mutagen effekt.

Eftersom tungmetallen kadmium ingår som en förorening i den fosfor som finns i konstgödning är det viktigt att minska källan till exponeringen. Halterna av kadmium har minskat i gödningen och även försäljningen av konstgödsel har minskat, men från onödigt höga nivåer. Denna positiva trend riskerar nu att brytas. Förslaget om att ta bort skatten på kadmium i konstgödsel kom i regeringens budgetproposition och beslutades av riksdagen i december. Om beslutet träder i kraft vid årsskiftet så har Sverige förlorat ett viktigt och fungerande instrument för att begränsa mängden kadmium på åkern och i vår mat, anser vi.

Ett av regeringens och LRF:s argument för att slopa skatten är att den hämmar svenska lantbrukares konkurrenskraft. Men om det är så att svenska lantbrukare på grund av skatten använder mindre handelsgödsel och att svenskodlad mat därför innehåller lägre halter av det cancerframkallande ämnet kadmium menar vi att detta är en mycket stor konkurrensfördel. Den borde svenska lantbrukare utnyttja mer i stället för att äventyra svenska barns hälsa genom att ta bort en fungerande miljöskatt. Därutöver går alla skatteintäkterna av kadmiumskatten tillbaka till jordbruksnäringen för utvecklingsinsatser med syfte att främja hållbara produktionsmetoder.

För hälsoskadliga ämnen bör vi ha en god marginal mellan den faktiska nivån och den lägsta nivån som har konstaterats ge skadliga effekter. Den nya forskningen har visat att säkerhetsmarginalen för kadmium är liten eller obefintlig. Därför vill vi nu uppmana regeringen att riva upp beslutet om att avskaffa skatten på handelsgödsel.

Svante Axelsson
generalsekreterare Naturskyddsföreningen
Emelie Hansson
jordbrukshandläggare Naturskyddsföreningen